

PRVO OPAŽANJE ELEONORINOG SOKOLA *Falco eleonorae* U KOPAČKOM RITU

*The first observation of Eleonora's Falcon Falco eleonorae
in the Kopački rit wetlands*

TIBOR MIKUSKA

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode, Gundulićeva 19a,
HR-31000 Osijek, Croatia

Eleonorin sokol *Falco eleonorae* rasprostranjen je duž Mediterana, od Kanarskih otoka u Atlantiku i Maroka na zapadu do Cipra i južnih obala Turske na istoku, tako da se više od 95% gnijezdeće populacije nalazi u Europi (KASSARA 2020). Gnijezdi se u kolonijama od 5-300 parova na liticama otoka, a glavnina (80%) europske i globalne gnijezdeće populacije, koja se procjenjuje na 14.550-14.750 parova, nalazi se u Grčkoj (KASSARA 2020).

U Hrvatskoj je redovita gnjezdarica pučinskih otoka južnog Jadrana (Vis, Biševo, Svetac) s ukupnom procijenjenom gnijezdećom populacijom od 65-100 parova i statusom ugrožene vrste (ŠČETARIĆ 2013). Kolonije Eleonorinog sokola u Hrvatskoj predstavljaju najsjeverniju granicu areala njegova rasprostranjenja (KASSARA 2020). Izvan gnijezdilišta se neredovito viđa duž Jadranske obale od Dubrovnika, Mljeta i Palagruže na jugu do Cresa i Istre na sjeveru (ŠČETARIĆ 2013).

Tijekom istraživanja ornitofaune Parka prirode Kopački rit u sklopu projekta „Naturavita“ 22.06.2021. godine sam u prijepodnevnim satima u predjelu Hošvalj kod Vemeljskog Dunavca zabilježio jednog Eleonorinog sokola. Prvo sam uočio veću tamnosmeđu grabljivicu koja je poletjela sa stabla i počela polako letjeti i kružiti iznad ruba šume tako da sam u tom trenutku pomislio da vidim ženku eje močvarice *Circus aeruginosus* koje su redovite gnjezdarice ovog zaštićenog područja. Međutim, oblik uskih i izduženih krila te silueta ptice nije odgovarala ejama već sokolovima, tako da sam se u drugom trenutku dvoumio između stepskog sokola *Falco cherrug*, koji je do početka 21. stoljeća bio gnjezdarica ovog područja ili mladog sivog sokola *Falco peregrinus* koji se povremeno mogu vidjeti tijekom lutanja. Srećom, ptica je napravila krug i sletjela na stablo na oko 200 m od mene nakon čega ju je bilo moguće detaljno promatrati te snimiti dokazne fotografije. Tada se vidjelo da je nedvojbeno riječ o tamnoj formi Eleonorinog sokola. Sokol se odmarao na stablu oko 10-tak minuta pokušavajući se rashla-

diti (dan je bio izuzetno vruć s jutarnjom temperaturom od 19°C i maksimalnom dnevnom temperaturom koja je dostigla 34°C) nakon čega je odletio prema jugu.

Eleonorin sokol vrlo rijetko zalazi u područje Panonske nizine. U susjednoj Mađarskoj zabilježena su samo tri službeno prihvaćena nalaza, objavljena u Atlasu ptica Mađarske (HADARICS 2021): 12.08.1964. jedinka tamnog oblika je zabilježena u mjestu Bugac (RAJNIK 1979, 1981 u HADARICS 2021), dok su svijetle jedinke zabilježene 22.09.1987. u mjestu Kunmadaras pored Nacionalnog parka Hortobagy (KOVÁCS 1988 u HADARICS 2021) i 02.07.2006. u mjestu Kunpeszér (KOKAY 2008 u HADARICS 2021). Sva tri opažanja potječu iz ljetnog i jesenskog dijela godine. U Srbiji postoji samo jedan siguran nalaz kada je 08.05.2016. jedna jedinka svijetle forme promatrana i fotodokumentirana kod jezera Rusanda u Banatu, Vojvodina (ŠĆIBAN i TRNOVAC 2015/2016). U literaturi se navodi i starije promatranje Antala 28.11.1955. u Perleskom ritu u Vojvodini (GAROVNIKOV i POPOVIĆ 1986) ali ono nije službeno prihvaćeno (ŠĆIBAN i sur. 2015, PUZOVIĆ i sur. 2000).

Slika 1. Tamni oblik Eleonorinog sokola *Falco eleonora* snimljen 22.06.2021. u Parku prirode Kopački rit Foto: Tibor Mikuska/HDZPP.

Figure 1. The dark morph of the Eleonora's Falcon *Falco eleonora*, 22.06.2021., Nature Park Kopački rit. Photo: Tibor Mikuska/HDZPP.

U susjednoj Bosni i Hercegovini postoje samo dva promatranja: 12.06.2017. kod Novog Sela u Kupreškom polju su viđene dvije jedinke (tamni i svjetli oblik) koje su i fotodokumentirane, dok je 17.07.2017. viđena jedna jedinka iznad rijeke Šuice u Duvanjskom polju (ADAMOVIĆ i TOPIĆ 2017). U Sloveniji je do 2018. godine zabilježeno pet službeno prihvaćenih nalaza ove vrste (DOPSS 2021).

Eleonorin sokol je selica koja zimuje na Madagaskaru, duž istočne Afrike i Maskarenskim otocima u Indijskom oceanu (DEL HOYO i sur. 1994). Na područje gniježđenja se vraća krajem travnja i početkom svibnja, ali se za razliku od većine gnjezdarica gnjezdi kasno, od sredine srpnja do kolovoza, tako da se razdoblje othranjivanja mladunaca poklapa s jesenskom selidbom većine pjevica kao bogatim izvorom dostupne hrane. Iz tog razloga, opažanja Eleonorinog sokola u Panonskoj nizini i kontinentalnoj Europi prije sezone gniježđenja (svibanj-srpanj) predstavljaju pojavu predgnjezdećeg prebačaja tj. pojavu kada pojedine ptice u povratku sa zimovališta završe sjevernije od uobičajenog područja gniježđenja. Iako je riječ o ukupno malom broju jedinki, ova pojava je značajna kao mehanizam širenja gnjezdećeg areala rasprostranjenja pojedinih vrsta ukoliko se uvjeti staništa na prethodno negnjezdećim područjima promijene da omogućuju buduće gniježđenje i tako doprinesu kolonizaciji novih područja.

Ovo opažanje Eleonorinog sokola predstavlja prvo opažanje ove vrste za područje Parka prirode Kopački rit, te Baranje u Hrvatskoj (MIKUSKA i sur. 2002).

Literatura

- ADAMOVIĆ, D., TOPIĆ, G. (2017) Eleonorin sokol (*Falco eleonora* Gene, 1839) – nova vrsta u Bosni i Hercegovini. Bilten mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini 14: 71-76.
- DEL HOYO, J., ELLIOT, A., SARGATAL, J. (UR.) (1994) Handbook of the Birds of the World. Vol. 2. New World Vultures to Guineafowl. Lynx Edicions, Barcelona.
- DOPSS (2021): Seznam_ptic_Slovenije_do_konca_2018 https://www.ptice.si/wp-content/uploads/2020/05/Seznam_ptic_Slovenije_do_konca_2018.pdf
- GAROVNIKOV, B., POPOVIĆ, E. (1986) Ornitofauna Carske bare. Priroda Vojvodine 9/11: 39-54.
- HADARICS, T. (2021): Eleonóra-sólyom *Falco eleonora*. str. 447. U: SZÉP, T., CSÖRGŐ, T., HALMOS, G., LOVÁSZI, P., NAGY, K. & SCHMIDT, A. (ur.) 2021. Magyarország madáratlasza. – Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest. <https://madaratlasz.mme.hu>
- KASSARA, C. (2020): Eleonora's Falcon *Falco eleonora*. pp. 520. u: KELLER, V., HERRANDO, S., VORIŠEK, P. i sur. (ur.) European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions. Barcelona.
- MIKUSKA, J., MIKUSKA, T., ROMULIĆ, M. (2002): Vodič kroz biološku raznolikost Kopačkog rita. Knjiga I – Ptice. Matica Hrvatska i Javna ustanova Park prirode Kopački rit. Osijek-Bilje.

- PUZOVIĆ S., GRUBAČ, B., HAM, I., MARINKOVIĆ, S., RAŠAJSKI, J. (2000): Atlas ptica grabljivica Srbije. Zavod za zaštitu ptica Srbije, Beograd.
- ŠČETARIĆ, V. (2013): Eleonorin sokol *Falco eleonora*. str. 154-155. u: TUTIŠ, V., KRALJ, J., RADOVIĆ, D., ČIKOVIĆ, D. i BARIŠIĆ, S. (Ur.) Crvena knjiga ptica Hrvatske. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode i Državni zavod za zaštitu prirode. Zagreb.
- ŠČIBAN, M., RAJKOVIĆ, D., RADIŠIĆ, D., VASIĆ, V., PANTOVIĆ, U. (2015): Ptice Srbije – kritički spisak vrsta. Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije, Novi Sad.
- ŠČIBAN, M., TRNOVAC, D. (2015/2016): Prvi nalaz morskog sokola *Falco eleonora* u Srbiji. *Ciconia* 24/25: 11-12.

SUMMARY

The dark form of Eleonora's Falcon *Falco eleonora* was observed on 22nd June 2021 in the Kopački rit Nature Park, in north-eastern Croatia, during regular bird monitoring. The bird was resting on the tree, and then flew away southwards. This is the first observation of this species in the Kopački rit Nature Park and the Baranja region in Croatia.